

Schiphout.

Den 24sten Augustus 1897 bracht ik een bezoek aan Schiphout; ik reed van Helmond over Pistel, Aarle, Beek, Donk en Lieshout naar Schiphout en van daar weer naar Helmond. Gelukkig dat de koetsier den weg goed wist; want in al die zandwegen (in Schiphout is geen enkele harde weg) is veel hard om te verduwelen. —

Onder klokkengelui kwam ik voor het gemeentehuis, alwaar ik, behalve B. en W. nog een paar raadsleden vond. Met den burgemeester was het althans mogelijk eenige, regeld gesprek te voeren; de 4 anderen waren slaperige boeren, uit wie geen woord te halen was. —

Schiphout is zeer arm; vooral de kleine boer heeft het hard te verantwoorden, doordat hij bijna van niets geld maakt. Om in het noodige levensonderhoud te voorzien, is hij gedwongen zijne vrouwen en kinderen naar de fabrieken te Helmond te zenden. Al laten de Helmondse fabriekanten de vrouwen en kinderen een uur vroeger vertrekken dan het overige personeel, blijft het toch zeer ongewenscht, dat die allen des winters in donker dien langen weg (een uur) moeten afleggen.

Daaraan is evenwel niet veel te veranderen. De kinderen beuren geld, betalen bij hunne ouders kostgeld, hebben altijd geld op zak, maken op zaterdag en zondagavond betrekkelijk groote verteringen, en zijn soms reeds op jeugdigen leeftijd aan drank verslaafd.

In Schiphout ligt het kasteel van Croij. — De laatste feude van Croij werd twee jaar voor haar overlijden Katholiek, en vermaakte het kasteel met negen boerderijen aan den algemeenen armen. Op het kasteel zijn thans oude mannen en vrouwen gevestigd, onder leiding van geestelijke zusters en van een rector. — De burgemeester vertelde mij, dat het z. i. zoo tegen het belang van den armen was, dat die boerderijen altijd publiek moesten worden verhuurd; daardoor kreeg men vaak hoogst ongewenschte pachters, en bovendien dikwijls menschen, die meer beloofden, dan zij gever konden. Hij meende, dat het belang van den armen medebracht, om somtijds te mogen afwijken van den

~~rekeningen. Die open den openen late ontbreken in regel~~
~~waarschijnlijk zou dat het was een stuk water.~~

Schiphoed.

regel van publieke verpachting, en in zoo in-gaal de plaats te mogen geven aan iemand, die waarborgen bood in zijn persoon voor eene behoorlijke verzorging van den grond, en voor het betalen van een redelijke pachtprijs. -

Op mijne audiëntie verscheen niemand dan de pastoor, een goedmoedelijk oud man, die zijn leven bij zijne Schiphout-sche kuddes wil eindigen. - Hij heeft eene zeer mooie kerk; van de spreekwoordelijke „Schiphoutsche kerk“ (kerk zonder enig heiligenbeeld) is thans heel geen spraak meer. - Alldien in het veld te Schiphout staat een reusachtig steenen gewaarde, laatste overblijfsel van den toren van een oude roomsche kerk; in 1884 sloeg de bliksem in dien toren; het dak en de spits verbrandden toev, terwijl de klokken smolten. -

De toestand van de landwegen was niet best; de landweg van Lieshout naar Schiphout was slecht; de landweg van Schiphout naar Helmond was redelijk. Volgens mijn koetsier was die laatste weg nu pas te mijner eer bijzonder in orde gemaakt.

De administratie van den gemeente-ontvanger gaf geen aanleiding tot bemerkingen, behalve deze, dat de schoolgelden door hem rechtstreeks collectief gebocht werden in het journaal. -

De witte zakken in de registers van den burgerlijken stand waren niet aangestreept. - Er was geen alphabetische klapper op de bevolkingsregisters; wel een huizenregister.

Den 12 Mei 1902 kwam ik weer in de gemeente. Ik reed van ^{Helmond} naar Schiphout; vervolgens naar Hieshout, alwaar ik nu lang dwalen door de landwegen aankwam; van daar reed ik over de lte naar Helmond terug.

Ik vond op het kantoor der gemeenteraad, deze is zeer verduid over de richting van den te verhandelen weg van Helmond over Schiphout naar Nuenen. - Twee raadsleden (Hlanders en Verhaagen) wilden de richting, gelijk die door de Provinciale Staten geveerd is. Persoonlijk hebben ze daarbij geen belang; Verhaagen woont op Gemeind, Hlanders in de kerk van het dorp. De burgemeester met 4 raadsleden wilden

Schiphoed.

eene andere richting en hoopen daarvoor bij mij steun te vinden. - Ik heb de Staten gelygd, dat ik geen partij koos van de ene of de andere richting, maar dat ik wenschte, dat waar zulk een groot werk van algemeen belang - als deze nu nog ongetwijfeld was - zou tot stand komen, - dat zulks makel gelykieden met alge-meene instemming; dat dat toch nooit een twistappel makel worden in de gemeente. - Ik gaf daarom in overweging, om de quaestie van de Staten toe beslissing voor te leggen, en om zich vooraf te verbinden, om, hoe ook de beslissing der Staten makel uitvallen, die erlijke te zullen opvolgen en uitvoeren. - Men schen wel gelygen, naar mijn raad te luisteren.

Op mijne audiëntie verscheen D. J. de Kok, een bakker. Hij kwam pleiten voor den weg, zooals de Staten dien geveerd hadden, en be-weerde, dat Baslaor van de Ven, sinds 20 jr pastoor in Schiphout, overaak was, dat men nu den anderen weg wilde. De Baslaor nou den burgemeester omgepraat hebben. -

Het raadslid Verhaagen pleitte van een weg van Schiphout over Hieshout naar Hieshout; daaraan had z. d. de gemeente wel meer dan aan een weg van Schiphout, door de onbewoonde heide, naar Nuenen.

Kanop den geveerden weg staan onder Hieshout een pre-heiden; aan de Zwapeelshoek (den weg van de 5 raadsleden) staan onder Hieshout geen heiden. Van daar, dat Hieshout alleen den geveerden weg wil. - Helmond trekt in de quaestie geen partij: de Zwapeelstraat vormt even een zeer groot gebelle de scheiding tusschen Helmond en Schiphout.

De kerk te Schiphout werd gelyk met gely van wijzen pastoor Kieppers, afhankelijk uit straten. Deze liet 156.000 na, om daarvoor eene kerk en een liefdeluis te bouwen; zijn opvolger volbracht dit lant.

De schoolwachter dronk vroeger royaal; in den laatste tijd minder, ik heb hem hierover onderhouden.

De gemeente eigendommen zijn wel uitgestrekt, maar zijn niet verwaard. De hofsteden zijn over het algemeen slecht. Winter en zomer heeft men sterke vaste arbeiders aan het werk, die gely gely grond omvellen, bosch aanleggen enz. en f. o. 60 daags verdienen.

Over de gemeentekundige diensten van Dr. Kraupp uit Nuenen is men zeer bevredigd; evenzo over den vreesk Biermann uit Helmond.

Shiphoek.

Den 12 April 1905 kwam ik weer in Shiphoek. Van uit Eindh., hoven bezocht ik dien dag Despeluelen, Mierlo en Shiphoek, en reed van daar naar Zehlmond.

Ter audientie had zich slechts aangemeld een zekere v. d. Veele, die opzame vergunning had in zijn café; hem den weg gewezen om tot vervulling van zijn wenschen te geraken.

De burgemeester van Oorschot, en de welhouder Vlaanders zijn overleden; ik werd ontvangen door den welhouder Marselisfen, en de 4 raadsleden Krayelheer, van den Kleunel, Schrijaers en Vermulst.

Met die 5 boeren zat ik langen tijd te praten, vooral over de vervulling van de burgemeesters vacature, waartoe zij opzame den secretaris Sprengers benoemd zagen.

Sprengers is getrouwd met een dochter ^{van een broer} van het raadslid Vermulst, en moet dus om tegen hem zeggen.

Sprengers is van Shiphoek geborlig; zijne moeder was daar brievenzender; hij werd toen briefbesteller in Deerveen, en werd twee jaar later benoemd tot secretaris van Shiphoek. De secretaris van Nuern, v. d. Nieuwenhoff heeft hem toen een jaar of drie geholpen.

Op mijne vraag, of Sprengers, die niet van boerenouders stamt, in staat zou zijn om de stichting „Sploof, Sloof en Kijpde“ van freule van der Kruygen van Croy inde te administreren, antwoorde de raadskolen eenstemmig van ja.

Terwijl burgemeester van Oorschot ziek was, dus gedurende de laatste 2 1/2 jaar, had Sprengers voor van Oorschot de pen gevoerd, en de administratie op papier gevoerd; voor het werkelijke beheer was van Oorschot zoowel voor als tijdens zijne ziekte, geholpen geworden door de drie burgerlijke armmesters, de raadsleden Krayelheer en v. d. Kleunel, en den ontvanger Verdappen. — Als nu ook burgemeester wordt, Sprengers of een ander, de tijdelijke burgemeester zou, als beheerder van Croy, steeds geholpen en gesteund worden door de leden van het burgerlijk armbestuur.

Ombrent den weg Zehlmond - Shiphoek - Iperveen verhoorn ik, dat Senjers, de burgemeester van Barle Nischel, de groote hofstamder gemest was van de tegen.

Shiphoek.

woordige richting, dat hij daarin geslaakt en gewerkt had, en de gemeente op stellen had gezet; en dat eerst, toen hij zijne oppositie gestaakt had (naar men meende, zou ik hem daar toe hebben gebracht!) de rust en de vrede in de gemeente was terug getruurd. De Raad had nooit een andere richting voor den weg gewenscht, dan die, welke nu gevolgd werd; twis of verduldheid bestonden daardoor thans niet meer in de gemeente.

Bij de ontkeuring van de gronden voor den weg lieten de landbouwers uit Shiphoek zich gemakkelijk vinden; maar vooral voor plantrecht lieten sommigen van buiten de gemeente zich buitensporig betalen: Verheugen, ontvanger te Schijndel Kreey f 190; Senjers, burgemeester van Barle Nischel f 145; en Armmester - Corvels de Klijnen f 145. Die bedragen zonder, in verhandeling tot het afopstane recht, ongetroefelijk hoer zijn geweest.

Intusschen, wat daarvan zij, ondanks alle moeijeligheden zal de weg er komen; de weg is aangebesteld; de darden baan is bijna gereed.

Ik verhoorn nog de volgende bijzonderheden omtrent den overleden burgemeester van Oorschot: deze was in zijne jonge jaren bouwmeester op Croy; hij had het volle vertrouwen van de freule, en werd later hater rentmeester. Bij testament vermaakte zij hem een boerderij; zij stierf over ± 30 jaren. — v. Oorschot kende dus Croy als zijn zakk, en was den pastoor een machtigen steun bij het besturen van de stichting.

In het kasteel huizen thans 7 of 8 zusters uit Tilburg onder een rector; meesters mogen er 30 verpleegden zijn, 20 uit Shiphoek en 10 uit Barle Nischel. Als plaatsen van uit Shiphoek niet kunnen worden aangewend, dan mogen ze tijdelijk door lieden van uit Barle worden ingenomen. — Het lidishouder op Croy moet bestaan uit opbrengst van schaerhout en eikenbomen, uit de landhuur van 9 boerderijen, uit de opbrengst van een door de bewoners zelve gedreven boerderij (4 koeien en 1 paard). Belangrijke zaken (bij het verloop van een paard) kunnen niet geschieden zonder toestemming van de armmester.

Shiphoort.

Den 26sten Mei 1909 kwam ik weer in Shiphoort. Van uit Helmond ging ik eerst naar hieshout, toen naar Larle Vinkel en eindelijk naar Shiphoort. Van daar reboorneerde ik naar de Bosch.

Ziet gaat den boeren, en drielstal groote boeren uitgesonderd, nog niet best; vooral door de hagelstrij in 1908 werden de meeste landbouwers zwaar getroffen. Desliethegenstaande zijn er nog maar zeer enkele boeren, die zich verrekend hebben tegen hagelstrij.

Er gaan nog steeds veel menschen in Helmond werken; nam schikking ± 150, waarvan de helft meisjes. Op de moraliteit heeft dat ook nu toe geen merkbaar slechten invloed. — van Brun. schok uit Nieuw opende sinds kort eene fabriek voor gebreide ondergoedden in Shiphoort; hij stelde daer voorloopig een twintig meisjes te werk. Men leest, dat die fabriek zich zal uitbreiden, en daardoor vele meisjes niet meer naar Helmond zullen behoeven te gaan om haar brood te verdienen.

De burgemeester heeft mij beloofd een uitvoerigen staat aan te leggen omtrent de exploitatie der gemeentelijke bezittingen. —

Zie onderhoud der waterleidingen kost thans aan de gemeente ± 790, men vindt dat bedrag erg laag, bij voor eene herbruide gemeente. —

Het B. en W. even naar de openbare school eeren kijken; dese wordt binnenkort afgebroken en vervangen door een ander lokaal, dat echter wat achteruit geplaatst wordt, zoodat tijdens de verbouwing in de oude school leskan worden gegeven. Ook de woning van het hoofd der school wordt vernieuwd; men rekent op 100% van het Rijk.

De administratie voor het geslacht van de freuk van der Mroepken van Gray geeft aan den burgemeester veel werk; aan het kasteel komen thans groote onderhoudskosten; daar is in geen jaeren iets aan gedaan; — ook de veegen boerdinjen vragen levige onderhouds bedragen. — De traegerkapelaan van St Jan, Nieren, de latere pastoor van Kaatsheuvel, is daer thans wonnen rector; na zijn val te Kaatsheuvel heeft de bisschop hem ten stalle des toek maar weer in openade aangenomen.

Den 26sten Maarch 1913 kwam ik weer in Shiphoort. Ze had tevoren van uit Helmond per auto hiertoe bezocht;

Shiphoort.

Later ging ik nog naar Larle Vinkel.

B. en W. klagen zeer over de finanties der gemeente; men kan niet condoneren; de hoofdelijke onslag bedraagt reeds 1000; verzoek om Rijk's subsidie in kosten ~~school~~ onderwijs is afgevoeren; men weet geen raad, hoe zich te redden. Gemeente heeft uitgebreide bezittingen, maar die zijn nog te slecht voor boschbeheer; men liet door Heide als schapspijen ontwerp maken voor aanleg van t. h. t. tot natuurweide; de vermoedelijke resultaten zijn van dien aard, dat men het niet aandruft. — Operaden, zich met Staatsboschbeheer in verbinding te stellen; men veest de aankosten voor den hateren boschwachter; gebracht, B. en W. te dien opzichte geres te stellen; in ieder geval kan men dienaangaande bepaalde inlichtingen aan Staatsboschbeheer vragen, alvorens eene definitieve beslissing te nemen.

Van onderhoud waterleidingen besteedt men veel zorg; het kost niet veel, door dat de melchen op verzoek van B. en W. kosteloos komen werken; geen hand- en span diensten; het gaat te gaeder trouw, op een eervoudig verzoek van den burgemeester.

De Kraupp uit Nieren is gemeente doctor; men looft erg met hem weg; gemeente betaalt hem voor de vaccinatie 1. — per kind; voor de rest wordt hij betaald door armbestuur.

Veldwachter gedraagt zich bejunnwoordig veij goed; misbruik van drank maakt hij niet meer.

Hoofd der school behaalde de landbouwakte; zal het volgende jaar beginnen met het geven van een landbouwcursus.

De stichting Gray ontlash armbestuur van veel armenzorg; de alleen loopende personen worden daer onder dak gebracht; het komt nooit voor, dat de 30 plaatsen bezet zijn; op het voegenblijke zijn er uit Shiphoort en Larle samen niet meer dan 15, met 8 zusters. Rector Nieren is niet meer daer; hij ging zogenoemd op f. a. miliebezoch naar zijn zwaager van der Steen te Velpel en kwam niet meer terug. Hij werd als rector vervangen door kapelaan Bellen, afkomstig uit den Bosch, land.

Stiphout.

stelijke kapelaan te Duyfus gestel.

Freule van der Bruggen van Croy maalde hare stichting ten bate van den broedersarmen. Men heeft financiële moeilijkheden; in 1912 waci eene boerderij in elkaar, en maest vernieuwd worden; dat kostte veel geld. Bovendien kost het onderhoud van het kasteel veel geld; maar men verzekerde mij plechtig, dat men er nooit toe zou overgaan om het kasteel te verhoopen. — De drie armenmeesters zijn op het moment de twee wethouders en de gemeente ont. vanogen; de laatste is regereend armenmeester.

Er is bijna geen industrie in Stiphout; op de fabriek van v. Breeschot werken meisjes; maar er zijn nog al eenige thuiswerksters voor gesezede fabriek. Deste laatste kunnen veelvuldig hoopen f 6. — halen; de fabriek. arbeiders gemiddeld niet meer dan f 4. —

Zeel veel menschen ^{ruim 150,} opaan in Helmond en omgeving op de fabrieken werken; voor zooverre men kan mag dan heeft dat geen slechten invloed op de moraliteit. —

Het goet der boeren vrij goed; de arbeidskrachten zijn te duur; daarom treden de menschen weinig, en blijven met broers en zusters bij elkaar zitten. Zij zijn thans verzekerd tegen haagelstog; meestal tegen hooge premie bij den Waerubond.

Den 29 Juli 1918 bezoekt ik Harle, Stiphout en Hierde. —

Burgemeester Sprengers is de man niet, om de gemeente de vooruit te brengen; van hem gaat geen initiatief uit om den Raad tot besluiten te brengen, welke de gemeente financieel tot bloei kunnen brengen.

Zwaemel het hoofd der school de landbouweurkunde heeft, wordt er geen landbouweurs opgevoerd.

De gemeente heeft een bezit van 372 hl. Heidegronden. Er wordt niets gedaan om die gronden productief te maken.

Het is wel jammer, omdat de geheel raad uit landbouwers bestaat; dese zouden, mits behoorlijk voorgelicht en verstandig geleid zeker willen medewerken

Stiphout.

tot verbetering en ontginning van de gronden. De heer Born, opziender van de Heide maatschappij, had jaren geleden met den burgemeester de heide geïnspiceerd, de boen als zijn gewoen doen kunnen, dater geen grote terreinen aanwezig waren, geschikt voor grasland. Daar is het bij gebleven. — Het Staatsbosbeheer wilde men niet gaan ontginnen, omdat er dan later een opz. ziebler komt, die voor de verpleging der bosjes zorgt.

Ik heb getracht, de heeren aan hun verstand te brengen, dat het enige middel, om tot verbetering van de financiën te komen, bestond in de exploitatie van de heidegronden.

Er is veel partijchap in Stiphout; vooral bij de stemmingen voor den gemeenteraad komt dat sterk uit. Op den duur zullen de boeren het verliezen, en door de fabrieksarbeiders uit den Raad gedrongen worden. —

De zoon van burgemeester Sprengers namrae. op de secretarie te Stiphout waar; hij is thans ambtenaar ter secretarie van Helmond, en heeft. haerel hij in Stiphout is blijven wonen — hij is gehuwd en heeft zich in Stiphout een aardig huisje gebouwd — weinig tijd, om zijn vader trouw te helpen.

De distributie geeft veel werk; een ingezekene van Stiphout, een jongen die voor boelhouwen studeert, is directeur van het distributie bedrijf, op f 500. —

Het goet der boeren van Stiphout slecht; de menschen zijn arm; geen derde part woont op eigen boerderij.

Stiphout ligt onder heerlijk jacht recht; eigenaar van dat heerlijk jachtrecht is de stichting van Croy; nu lachtelijk in 1918 werd het verkouwd aan Wesselman van Helmond voor f 850 per jaar.

Den 30 Juli 1922 bezoekt ik van uit Helmond de gemeenten Lieshout en Stiphout. Geen verenigingsraad; gemeente deed niets. Er werd

Stiphout.

ook geen enkel huis met Rijkspremie gebouwd; en kwamen geen aanvragen voor in.

Er werden twee nieuwe Raadsleden gekozen; de twee welhouders werden afgestemd. Er zijn thans merende arbeiders-raadsleden.

Welk gemeentelijke bezit brengt zoo goed als niets op door de inertie van den burgemeester. Tijdens den oorlog had men uit de slechte bosschen zeker $\text{fl. } 150000$ aan brandhout kunnen maken. Men deed niets. Thans is hetzelfde hout overkoopbaar. —

Men liet in 1921 acht hl. A. ploegen enz om te harken en er dan grasland van te maken. Dat kostte $\text{fl. } 1600$. —

Thans durft men niet verder te gaan, en durft men die gronden niet te bezoeien, uit vrees voor de kosten; men laat ze nu renteloos liggen. Ipeunt er niets, dan worden die gronden wel heide. — Men zou ze gaarne verkopen.

De waterleidingen zijn goed in orde; men liet ze door de werkeloozen in orde maken.

Twee brandspuiten; ze zijn niets waard.

De geweren van de burgerwacht stonden in de Raadsaal. Men heeft geen schietban. Nu zal de burgerwacht rustend worden! 16 geweren blijven in Stiphout; die worden dan opgeborgen op den zolder bij de Zusters!

De rest zullen worden ingepakt en teruggezonden aan de leger administratie.

De plaatselijke industrie — twee kousenfabrieken — werken druk; tal van meisjes werken daar. —

Elk jaar 150 menschen in Helmond werken, waarvan 6 meisjes. Deze meisjes staan moreel niet lager dan die, welke op de kousenfabrieken in de gemeente werken; ze deugen geen van allen!

Welk gaat den klompmakers slecht; sommigen werden weer fabrieksarbeider.

Gemeente wil zich bij Staatsboschbeheer aansluiten; kan daarvoor jaarlijks niet meer dan $\text{fl. } 500$. beschikbaar stellen; in 1920 aangevraagd; de zaak is nog niet in orde; de te beboschen gronden moeten

Stiphout

nog worden uitgesocht.

Wel in orde, dien de burgemeester maakt, is men dan bedroevend; hij kan zeker niet herbenoemd worden. Stiphout kan m.i. niet blijven bestaan. Het ware m.i. het meest gewenscht dat de Kom, waar de meeste arbeiders werken, bij Helmond kwam, en de rest, Croy en Cruisshot, waar de landbouwers wonen, bij Arde of Lieshout gevoegd werd.

Den 23 juni 1928 bezocht ik Stiphout en Lieshout. Er werd een nieuw raadhuisgebouwd; architect was Koolhaas uit Helmond. Het schijnt mij zeer voldoende voor de gemeente Stiphout.

De belastingen zijn buitengewoon hoog, en moeten misfehien nog hoger worden. Men rijft alleen uitkomst wanneer men Stiphout ~~naar~~ ^{by} Helmond komt, dan wel de arbeiders bij Helmond en de boeren bij Arde.

Van de raadsleden zijn er 4 arbeider, 3 boer; de arbeiders zijn dus baas.

Er gaan dagelijks 130 arbeiders — waarvan 45 meisjes — in Helmond werken.

Het gaat den boeren vrij goed; niet meer dan 25% wonen alleen eigen; slechts twee boeren hebben hunne boerderij vrij. —

De stichting Croy heeft thans elf boerderijen verkocht, en exploiteert bovendien zelfs eene boerderij; er werden nl $\text{nl } 75 \text{ hl. A.}$ aan Helmond verkocht; door de opbrengst werd eene boerderij gekocht. Het jaar te voren was ook al uit de opbrengst van verkochten grond eene boerderij geslicht.

Voor 3 jr met Staatsboschbeheer gecontracteerd voor bebosching van 125 hl. A. Jaarlijks worden 10 $\text{hl } 12 \text{ hl. A.}$ beboscht